

NIEZBĘDNIK PRAWNY

ROZPORZĄDZENIE NA WYPADEK ŚMIERCI

Sposoby na przekazanie majątku za życia

Ministerstwo
Sprawiedliwości

KATOWICE
dla odmiany

Zadanie publiczne współfinansowane ze środków budżetu Państwa otrzymanych z Miasta Katowice

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Testament	5
Najpopularniejsze formy testamentu.....	6
Testament własnoręczny tzw. holograficzny	6
Testament notarialny	6
Testament ustny.....	7
Inne rodzaje testamentów:	7
Nieważność testamentu (Art. 945 k.c.)	8
3. Darowizna	8
Strony umowy	8
Darowizna nieruchomości musi mieć formę aktu notarialnego	8
Dokumenty potrzebne do zawarcia umowy	9
Koszty i podatki	9
Zmiana treści umowy	9
Roszczenia pozostałych spadkobierców	9
Odwołanie darowizny (Art.898) - rozwiązanie umowy	9
4. Umowa dożywocia	10
Strony umowy.....	10
Przeniesienie własności nieruchomości następuje z jednoczesnym obciążeniem nieruchomości prawem dożywocia	10
Dokumenty potrzebne do zawarcia umowy	11
Koszty i podatki	11
Zmiana treści umowy	11
Roszczenia pozostałych spadkobierców	12

Rozwiązanie umowy	12
Zmiana dożywocia na rentę - rozwiązanie umowy (Art. 913)	12
5. Dyspozycja wkładem na wypadek śmierci.....	13
Dyspozycja wkładem, a obowiązek podatkowy	13
Dyspozycja - limit kwotowy	14
Dyspozycja – nie na rzecz wszystkich	14
Sposób złożenia dyspozycji	15
Stowarzyszenie Na rzecz Poradnictwa Obywatelskiego DOGMA - informacje.....	15

1. Wstęp

Decyzja dotycząca rozporządzenia majątkiem wśród osób najbliższych nie należy do najprostszych. Z pomocą w tej kwestii przychodzą przewidziane przez prawo formy dysponowania majątkiem, bowiem wybór odpowiedniej formy rozporządzenia majątkiem niesie ze sobą daleko idące konsekwencje, z których przyszli spadkodawcy nie zawsze zdają sobie sprawę.

Podjęcie decyzji w tym przedmiocie uzależnione jest od naszych potrzeb i zaistniałych okoliczności, a także powinno nastąpić z uwzględnieniem przyszłego postępowania spadkowego. Należy również mieć na względzie osobistą sytuację rodzinną szczególnie w kwestii roszczenia o zachówek od osób, które dziedziczyły od nas majątek, a także wysokość kosztów związanych z wybraną formą rozporządzenia majątkiem. Niemniejsze znaczenie ma również wybór pomiędzy dokonaniem rozporządzenia za życia lub na wypadek śmierci. Kwestia ta ma szczególne znaczenie, bowiem decyduje o posiadaniu lub wyzbyciu się majątku za życia oraz pozwala uniknąć ewentualnych konfliktów na tle postępowania spadkowego. Z uwagi na powyższe do przewidzianych prawem form rozporządzania majątkiem wśród osób najbliższych można zaliczyć: testament, darowiznę oraz umowę dożywocia. Wybór określonej formy powinien być zależny od konkretnej sytuacji rodzinnej osoby rozporządzającej majątkiem. Niniejszy poradnik przedstawia możliwości rozdysponowania majątku za życia i na wypadek śmierci. Przedstawiamy w nim problemowe sytuacje, z jakimi spotykamy się najczęściej w naszej praktyce poradniczej w Punktach Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego oraz Nieodpłatnej Mediacji.

Nasz poradnik z pewnością nie wyczerpuje wszystkich trudnych sytuacji. Jeżeli mają Państwo podobne bądź inne problemy, zapraszamy do skorzystania z bezpłatnego wsparcia w Punktach Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego oraz Nieodpłatnej Mediacji prowadzonych przez Stowarzyszenie DOGMA (szczegółowe informacje na ostatniej stronie poradnika).

2. Testament

Określenie nabycia spadku na podstawie testamentu ma formę ułamkową. Nie można sporządzać testamentów wspólnych. Testament sporządza jedna osoba. (Art. 942 k.c.). Testamentu nie można sporządzić ani odwołać przez przedstawiciela/pełnomocnika (Art. 944 k.c.). Spadkodawca może w każdej chwili odwołać testament poprzez sporządzenie nowego testamentu, jego zmianę (w całości lub w części jego postanowienia) lub zniszczenie (Art. 943 k.c.). Testament może sporządzić i odwołać tylko osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych. (Art.944, 946, 947 k.c.). Testamentu nie będzie mogła sporządzić np. osoba ubezwłasnowolniona częściowo, całkowicie, osoba, która nie ukończyła 18lat (wyjątek kobieta co najmniej 16 lat, która za zgodą sądu zawarła małżeństwo).

Najpopularniejsze formy testamentu

Testament własnoręczny tzw. holograficzny

- napisany przez spadkodawcę w całości własnoręcznie na papierze;
- podpisany przez spadkodawcę;
- powinien być opatrzony datą (brak daty nie pociąga za sobą nieważności testamentu własnoręcznego, jeżeli nie wywołuje wątpliwości co do zdolności spadkodawcy do sporządzenia testamentu, co do treści testamentu lub co do ostatniej daty testamentu).

Testament notarialny

- spisany przez notariusza w formie aktu notarialnego. Może zawierać zapis windykacyjny (Art. 981(1) k.c.), w którym spadkodawca przekazuje konkretnej osobie konkretny przedmiot z chwilą otwarcia spadku, czyli śmiercią spadkodawcy np. obraz, przedsiębiorstwo. Przedmiot zapisu zostaje wyłączony z masy spadkowej! **UWAGA!** W Notarialnym Rejestrze Testamentów (NORT) może być zamieszczona informacja o sporządzonym testamencie (zarówno notarialnym jak i własnoręcznym) - na wniosek testatora dokonuje go notariusz. Rejestracja w NORT ułatwia zainteresowanym szybkie odszukanie testamentu po śmierci spadkodawcy, zmniejsza ryzyko ukrycia czy zniszczenia testamentu.

Testament ustny

- forma testamentu szczególnego; można sporządzić, jeśli istnieje obawa rychłej śmierci lub jeśli nie można zachować zwykłej formy testamentu;
- sporządzany ustnie w obecności co najmniej trzech świadków;
- jest ważny przez 6 miesięcy od ustania okoliczności, które uzasadniały niezachowanie formy testamentu zwykłego, chyba że spadkodawca zmarł przed upływem tego terminu. Bieg terminu ulega zawieszeniu przez czas, w ciągu którego spadkodawca nie ma możliwości sporządzenia testamentu zwykłego.

Dwa sposoby ustalenia treści testamentu ustnego:

- pisemny - pismo stwierdzające treść testamentu ustnego (sporządzone do 1 roku od dnia złożenia ustnego oświadczenia ostatniej woli przez spadkodawcę) może zostać sporządzone przez jednego ze świadków albo osobę trzecią i powinno zostać podpisane przez spadkodawcę oraz co najmniej dwóch świadków testamentu ustnego;
- sądowy - jeśli treść testamentu ustnego nie została spisana, można ją potwierdzić w sądzie w ciągu 6 mies. od śmierci testatora. Świadkowie muszą wtedy złożyć zgodne zeznania.

Inne rodzaje testamentów:

- podróżny, wojskowy, allograficzny.

Nieważność testamentu (Art. 945 k.c.)

Testament jest nieważny, jeżeli został sporządzony:

- 1) w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli,
- 2) pod wpływem błędu,
- 3) pod wpływem groźby.

Na nieważność testamentu z powyższych przyczyn nie można się powołać po upływie 3 lat od dnia, w którym osoba mająca w tym interes dowiedziała się o przyczynie nieważności, a w każdym razie po upływie 10 lat od otwarcia spadku.

3. Darowizna

Darowizna (art. 888 k.c.) to nieodpłatne przekazanie majątku za życia np. własności mieszkania, domu, samochodu, pieniędzy.

Strony umowy

Darczyńca i Obdarowany

Darowizna nieruchomości musi mieć formę aktu notarialnego

Skutek przeniesienia własności następuje w momencie wykonania umowy (zazwyczaj jest to moment sporządzenia umowy). Aby darczyńca miał zagwarantowane prawo pozostania w darowanym mieszkaniu/domu, można ustanowić służebność osobistą nieruchomości - służebność mieszkania w akcie notarialnym, przenoszącym własność nieruchomości.

Dokumenty potrzebne do zawarcia umowy

- dowód osobisty,
- wskazanie notariuszowi numeru księgi wieczystej lub wydruk KW ze strony: <https://ekw.ms.gov.pl/>,
- inne wskazane w razie potrzeby przez notariusza.

Koszty i podatki

- koszty notarialne,
- zapłata podatku od darowizny (ALE występują zwolnienia dla najbliższych i kwoty wolne).

Zmiana treści umowy

Niemożliwa zamiana na rentę

Roszczenia pozostałych spadkobierców

- przy dziedziczeniu ustawowym – (między zstępnymi albo między zstępnymi i małżonkiem) - zaliczenie na schedę spadkową, chyba że spadkodawca postanowił inaczej;
- pominiętemu spadkobiercy przysługuje zachowek – (nie dolicza się darowizn przekazanych co najmniej 10 lat wstecz od otwarcia spadku)

Odwołanie darowizny (Art.898) - rozwiązanie umowy

- Możliwość odwołania darowizny – gdy obdarowany dopuścił się rażącej niewdzięczności (ugoda lub sąd). Darczyńca może odwołać darowiznę, jeżeli obdarowany dopuścił się względem niego rażącej niewdzięczności

(Art. 898. § 1. k.c.). Od chwili zdarzenia uzasadniającego odwołanie obdarowany ponosi odpowiedzialność na równi z bezpodstawnie wzbogaconym - obowiązek zwrotu (Art. 898. § 2. k.c.). Darowizna nie może być odwołana z powodu niewdzięczności, jeżeli darczyńca obdarowanemu przebaczył. Darowizna nie może być odwołana po upływie 1 roku od dnia, w którym uprawniony do odwołania dowiedział się o niewdzięczności obdarowanego. Spadkobiercy darczyńcy mogą odwołać darowiznę z powodu niewdzięczności tylko wtedy, gdy darczyńca w chwili śmierci był uprawniony do odwołania albo gdy obdarowany umyślnie pozbawił darczyńcę życia lub umyślnie wywołał rozstrój zdrowia, którego skutkiem była śmierć darczyńcy.

4. Umowa dożywocia

Umowa dożywocia (art. 908 k.c.) to odpłatne przekazanie majątku za życia np. własności mieszkania lub domu w zamian za opiekę i pochówek.

Strony umowy

Dożywotnik i Zobowiązany

Przeniesienie własności nieruchomości następuje z jednoczesnym obciążeniem nieruchomości prawem dożywocia

Przeniesienie własności nieruchomości następuje w zamian za zobowiązanie nabywcy zapewnienia zbywcy dożywotniego

utrzymania. Nabywca, w braku odmiennej umowy, powinien przyjąć zbywcę jako domownika, dostarczać mu wyżywienie, ubranie, mieszkanie, światło i opał, zapewnić mu odpowiednią pomoc i pielęgnowanie w chorobie oraz sprawić mu własnym kosztem pogrzeb odpowiadający zwyczajom miejscowym. W razie zbycia nieruchomości obciążonej prawem dożywocia nabywca ponosi także osobistą odpowiedzialność za świadczenia tym prawem objęte, chyba że stały się wymagalne w czasie, kiedy nieruchomość nie była jego własnością. Osobista odpowiedzialność współwłaścicieli jest solidarna. Prawo dożywocia jest niezbywalne.

Dokumenty potrzebne do zawarcia umowy

- dowód osobisty,
- wskazanie notariuszowi numeru księgi wieczystej lub wydruk KW ze strony: <https://ekw.ms.gov.pl/>,
- inne wskazane w razie potrzeby przez notariusza.

Koszty i podatki

- koszty notarialne,
- zapłata PCC w wysokości 2% wartości nieruchomości.

Zmiana treści umowy

Możliwa zamiana na rentę

Roszczenia pozostałych spadkobierców

- przekazana nieruchomości nie wchodzi do masy spadkowej, nie podlega zaliczeniu na schedy spadkowe;
- w związku z odpłatnym charakterem umowy - brak roszczenia o zachowek po stronie pozostałych spadkobierców.

Rozwiązanie umowy

Przez Sąd:

- brak możliwości pozostawania w osobistej styczności - zamiana na rentę;
- wyjątkowy wypadek - rozwiązanie.

Zmiana dożywocia na rentę - rozwiązanie umowy (Art. 913)

- §1. Jeżeli z jakichkolwiek powodów wytworzą się między dożywotnikiem a zobowiązanym takie stosunki, że nie można wymagać od stron, żeby pozostawały nadal w bezpośredniej ze sobą styczności, sąd na żądanie jednej z nich zamieni wszystkie lub niektóre uprawnienia objęte treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę, odpowiadającą wartości tych uprawnień.
- §2. W wypadkach wyjątkowych sąd może na żądanie zobowiązanego lub dożywotnika, jeżeli dożywotnik jest zbywcą nieruchomości, rozwiązać umowę o dożywocie.

Obowiązki z umowy dożywocia przechodzą nie tylko na osobę, która nabywa nieruchomości w drodze sukcesji singularnej, ale również generalnej - dziedziczenia (obowiązki świadczeń na rzecz dożywotnika przechodzą na spadkobierców zobowiązanego). Zobowiązanie z umowy dożywocia wygasa tylko wskutek śmierci dożywotnika, zatem śmierć zobowiązanego do świadczenia nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania.

5. Dyspozycja wkładem na wypadek śmierci

Dz.U.2019.0.2357 tj. - Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe: Mogą z niej skorzystać posiadacze kont oszczędnościowo - rozliczeniowych, kont oszczędnościowych oraz rachunków terminowej lokaty oszczędnościowej. Jest to pisemne polecenie skierowane do banku, w którym spadkodawca zobowiązuje Bank do wypłaty określonych kwot z konta na rzecz wskazanych w dokumencie osób. **UWAGA! Dyspozycja to nie spadek!** Kwoty z tytułu zapisu bankowego nie wchodzi do spadku po posiadaczu rachunku. Wypłata środków jest możliwa zanim zacznie się postępowanie spadkowe. Osoba wskazana przez posiadacza rachunku wydającego dyspozycję nie jest zobowiązana do jakichkolwiek świadczeń wobec spadkobierców.

Dyspozycja wkładem, a obowiązek podatkowy

Osoba, która otrzymała dyspozycję powinna złożyć zeznanie podatkowe w terminie 6-ciu miesięcy od dnia powstania obowiązku podatkowego (dnia śmierci). Osoby z „zerowej” grupy podatkowej, będą objęci zwolnieniem z podatku.

Dyspozycja - limit kwotowy

Suma wypłat dla wszystkich wskazanych w dyspozycji krewnych nie może przekroczyć określonej kwoty. Łączna maksymalna wartość zapisu bankowego wynosi 20-krotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za ostatni miesiąc przed śmiercią posiadacza rachunku (np. *Kwota ta za miesiąc maj 2023 r. wynosi: $20 \times 7.180,71 = 143.614,20$ zł*). Limit ten obowiązuje w odniesieniu do wszystkich dyspozycji, a nie do każdej oddzielnie. Nie ulega zwiększeniu w sytuacji, gdy jest ustanowiony na kilku rachunkach oszczędnościowych ani dla większej liczby osób. Limit obowiązujący w momencie składania dyspozycji może różnić się od limitu, który będzie obowiązywał po śmierci dysponenta.

Rada: Zamiast podawać konkretną kwotę zapisu (np. 100 tys. zł) można wybrać zapis bez dokładnej stawki - zaznaczamy klauzulę, że przeznaczamy krewnym maksymalną kwotę, która będzie obowiązywać w dniu realizacji dyspozycji, a zapisy dla poszczególnych osób podajemy w ułamkach lub w procentach.

Dyspozycja – nie na rzecz wszystkich

Dotyczy tylko: małżonka, rodzeństwa, wstępnych (rodzice, dziadkowie) i zstępnych (dzieci oraz wnuki). Posiadacz rachunku może uczynić zapis bankowy na rzecz wielu osób lub ograniczyć się do jednego członka rodziny. Może również złożyć dyspozycję wkładem w kilku różnych bankach, pod warunkiem, że posiada w nich rachunek. Dyspozycję można w dowolnym czasie odwołać lub zmienić (zmiana może dotyczyć zarówno kwot, jak i beneficjentów).

Sposób złożenia dyspozycji

Forma pisemna - zwykle na specjalnym formularzu Banku. Podczas składania dyspozycji obecność osób uposażonych nie jest wymagana. Należy zgłosić fakt złożenia dyspozycji wkładem w innym banku oraz podać łączną kwotę takiego zapisu (bez podziału na poszczególnych beneficjentów).

Stowarzyszenie Na rzecz Poradnictwa Obywatelskiego DOGMA - informacje

Potrzebujesz pomocy prawnej? Masz pytania, wątpliwości?

Umów się na bezpłatną poradę z doradcą Stowarzyszenia "DOGMA" i dowiedz się, jak w pełni korzystać ze swoich praw! Nie zwlekaj! Popraw swoją sytuację! Nie wstydź się zwrócić o pomoc! Dzięki bezpłatnym poradom prawnym i obywatelskim Twoja sytuacja może jedynie ulec poprawie.

Zadzwoń i zapisz się na darmową poradę prawną!

Wykaz punktów z aktualnymi numerami telefonów do zapisów można znaleźć na stronie internetowej: <http://www.dogma.org.pl>

Dodatkowe informacje można uzyskać również pod numerem infolinii: **79 88 69 599**. Zachęcamy do śledzenia naszego profilu na Facebooku oraz kanału YouTube.

PUNKTY NIEODPŁATNEJ POMOCY PRAWNEJ PROWADZONE PRZEZ STOWARZYSZENIE "DOGMA"

- **Terenowy Punkt Pomocy Społecznej nr 3 MOPS** ul. Oblatów 24
- **Terenowy Punkt Pomocy Społecznej nr 5 MOPS** ul. Dębowa 16c
- **Terenowy Punkt Pomocy Społecznej nr 2 MOPS** ul. Warszawska 42
Porady są udzielane od poniedziałku do piątku od 16.00 do 20.00

PUNKTY NIEODPŁATNEGO PORADNICTWA OBYWATELSKIEGO PROWADZONE PRZEZ STOWARZYSZENIE "DOGMA"

- **Terenowy Punkt Pomocy Społecznej nr 9 MOPS** ul. Krakowska 138
- **Terenowy Punkt Pomocy Społecznej nr 8 MOPS** ul. Łętowskiego 6a
- **Zespół ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej MOPS** ul. Wojewódzka 23
Porady są udzielane od poniedziałku do piątku od 16.00 do 20.00

PUNKTY NIEODPŁATNEJ POMOCY PRAWNEJ I MEDIACJI

Miejska Izba Wytrzeźwień w Katowicach ul. Macieja 10

Poniedziałek - piątek 16.00 - 20.00

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Katowicach ul. Andrzeja 10

Poniedziałek - piątek 15.00 - 19.00

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Katowicach ul. Świdnicka 35a

Poniedziałek - piątek 16.00 - 20.00

Miejski Dom Kultury w Katowicach ul. Hallera 28

Poniedziałek - piątek 11.00 - 15.00

Miejski Dom Kultury w Katowicach ul. Markiecki 44a

Poniedziałek - piątek 9.00 - 13.00

ZAPISY NA PORADY

- **telefonicznie** - pod numerem telefonu: **32 259-37-36**
w godzinach pracy urzędu
- **elektronicznie** - poprzez stronę: <https://zapisy-np.ms.gov.pl>

